

Kungl. Vetenskapsakademien har till uppgift att främja vetenskaperna och stärka deras inflytande i samhället.
The Royal Swedish Academy of Sciences has as its aim to promote the sciences and strengthen their influence in society.

Debatt: Trumps indragna stöd till WHO ett hot mot hälsan i världen

WHO med sitt intellektuella och sociala kapital spelar en avgörande roll för den globala hälsan och behöver i nuläget stärkta resurser. Allt annat är ett svek, skriver flera debattörer.

”Varje forskare, alla som arbetar inom hälso- och sjukvården, varje medborgare måste opponera sig mot detta bedrägliga svek mot global solidaritet”, skriver Richard Horton, chefredaktör för den brittiska medicintidskriften The Lancet, om Trumps drastiska beslut att frysa motsvarande cirka fyra miljarder kronor till Världshälsoorganisationen medan en ”60–90 dagars översyn” av organisationens COVID-19 arbete ska göras. Ingen vet riktigt vad översynen innebär.

I vår sammanflätade värld är man oavsett nationalitet lika mottaglig för nya virus. Vi sitter alla i samma båt. COVID-19 frågar varken om lov eller ansöker om visum för att passera nationella gränser. Därför kan utbrott av smittsamma sjukdomar aldrig vara en nationell angelägenhet, de är till sin natur globala. Hälsosamma liv och främjandet av välbefinnande för alla i alla åldrar är det tredje av de globala målen för hållbar utveckling enligt FN:s Agenda 2030. En agenda som så gott som världens samtliga ledare undertecknat. Därmed behövs insatser både globalt och nationellt.

Men om vi upplever att samhällena i den rikare delen av världen håller andan när de flesta samhällshjul fått käppar i sig, är den riktigt stora utmaningen hur låg- och medelinkomstländer ska kunna möta konsekvenserna av denna pandemi, samtidigt som de lever med en rad andra dagliga utmaningar. För här slutar jämlikheten inför coronaviruset. Hur människor – som lever långt ifrån både vår och Trumps verklighet – drabbas av pandemier, dålig hälsa och svaga hälsosystem blir till slut vår gemensamma verklighet och utmaning. COVID-19 har med förskräckelse i släptåg öppnat fler ögon för denna realitet.

Vi kan nu stå inför att miljontals människor i världen blir pandemins direkta, men också indirekta offer när ekonomiska och sociala effekter blir alltmer påtagliga. WHO behöver med andra ord inte mindre, utan mer amerikanska dollar och svenska kronor. Vi behöver mer av globalt samarbete, inte mindre, och det oavsett att kritik och irritation riktas mot WHO och hur man hanterat Kinas roll och ansvar för virusutbredningen. Att det krävs internationellt samarbete för att bekämpa en pandemi står ändå utom allt tvivel.

WHO skapades för den situation som vi befinner oss i just nu. Vid bildandet 1948 slog FN fast organisationens syfte: att alla människor ska uppnå en så god hälsa som möjligt. För att möta detta har WHO koordinerat internationellt stöd till platser i världen som drabbats av infektionssjukdomar som sars, malaria, aids, ebola och nu COVID-19. Ett arbete som har hindrat vidare spridning. Tack vare WHO:s arbete kunde man för första gången i världshistorien (1979) genom vaccin utrota en sjukdom som härjat mänskligheten sedan årtusenden, nämligen smittkoppor. Ännu i början av 1970-talet orsakade smittkoppor cirka två miljoner dödsfall per år. Även i kampen med att utrota polio spelar WHO en nyckelroll.

Uppdraget är stort och organisationer som WHO behöver ständigt utkrävas transparens och ansvar. Det är naturligtvis lätt att vara efterklok och önska att det hade skett tidigare. Vi menar dock att den specifika kritik för hanteringen av COVID-19 som president Donald Trump riktat mot WHO den senaste tiden inte är berättigad.

WHO rapporterade den 9 januari att en mystisk form av lunginflammation i Kina orsakades av ett nytt coronavirus. Nästa dag gick WHO ut med omfattande vägledning till samtliga medlemsländer för hur man upptäcker, testar och hanterar potentiella fall. Den 23 januari höll organisationen en internationell presskonferens som gav en grundläggande bild av viruset; en beskrivning som håller sig ganska bra fortfarande. En vecka senare klassade WHO COVID-19 som ett ”internationellt hot mot människors hälsa”. Den 11 mars deklarerade WHO:s generaldirektör Tedros Adhanom Ghebreyesus att coronaviruset orsakat en global pandemi.

I allt detta är USA den enskilt största bidragsgivaren till WHO och står hittills för 22 procent av medlemmarnas totala bidrag (d.v.s. 893 miljoner dollar 2018-2019) s.k. uttaxerade bidrag. Kina står för 12 procent. (Sverige kommer strax efter Kina som bidragsgivare med 68 miljoner dollar). WHO får även bidrag från ideella organisationer, stiftelser, företag, universitet och statliga myndigheter. De tre största enskilda bidragsgivarna 2018-2019 efter USA var Bill och Melinda Gates Foundation, den globala vaccinalliansen Gavi och Storbritannien. Förutom de 100 miljoner dollar Bill och Melinda Gates Foundation bidrar med, går de nu in med ytterligare 150 miljoner dollar för att stödja WHO och dess viktiga arbete. Fler behöver nu följa deras exempel.

Bill Gates kommentar till USA:s infrysning av bidragen är att det finns ingen som kan ersätta WHO att bromsa spridningen av COVID-19. "Världen behöver @WHO mer än någonsin", skrev han nyligen och menar att beslutet att frysa bidragen till WHO "är precis så farligt som det låter".

COVID-19 har visat hur förvånansvärt sköra även höginkomstländer kan vara. COVID-19 har också varit ett stresstest av EU-samarbetet, där sammanhållning, etiska principer och solidaritet kanske inte känns lika högt prioriterat som smittskydd av den inhemska befolkningen – vilket vi européer behöver komma ihåg i kritiken mot det amerikanska politiska agerandet. Vi vill därför inte peka finger utan helt enkelt påminna oss alla om att satsning på globalt samarbete är enda vägen till lösning när problemet är globalt.

Generaldirektör Tedros Adhanom Ghebreyesus vädjade till världens ledare att inte politisera pandemin när president Trump hotade med indragna bidrag. "Om ni inte vill ha ännu fler licksäckar borde ni låta bli att politisera pandemin. Mitt korta budskap är: Snälla, sätt politiseringen av COVID-19 i karantän."

Vi representerar svenska institutioner och lärosäten som är engagerade för bättre hälsa och välbefinnande för Sveriges och världens befolkning, i enlighet med WHO och dess medlemsstaters arbete. Det som också förenar oss är framtagandet av vetenskapliga data och underlag. Coronaviruset visar på sårbarhet inom många områden och på att hälsa är en avgörande makroekonomisk faktor och vital för samhällsutvecklingen. WHO med sitt intellektuella och sociala kapital har en avgörande roll och behöver i nuläget stärkta resurser. Allt annat är ett svek mot den globala hälsan.

Peter Friberg

föreståndare för Sight (Swedish Institute for Global Health Transformation) vid Kungl. Vetenskapsakademien, professor Sahlgrenska akademien vid Göteborgs universitet

Johanna Adami

rektor, Sophiahemmet högskola, professor

Stefan Bengtsson

rektor och vd, Chalmers, professor

Birgitta Bergvall-Kåreborn

rektor, Luleås tekniska universitet, professor

Helen Dannetun

rektor, Linköpings universitet, professor

Susanne Georgsson

rektor, Röda Korsets högskola, professor

Göran K Hansson

ständig sekreterare, Kungl. Vetenskapsakademien, professor

Sigbritt Karlsson

rektor KTH, professor

Maria Knutson Wedel

rektor Sveriges lantbruksuniversitet, professor

Lars Niklasson

rektor Högskolan i Skövde, professor

Martin Norsell

rektor Högskolan Dalarna, professor

Ole-Petter Ottersen

rektor Karolinska Institutet, professor

Torbjörn von Schantz

rektor, Lunds universitet, professor

Johan Schnürer

rektor Örebro universitet, professor

Johan Sterte

rektor Karlstad universitet, professor

Lars Strannegård

rektor, Handelshögskolan i Stockholm, professor

Astrid Söderbergh Widding

rektor Stockholms universitet, professor

Kerstin Tham

rektor Malmö universitet, professor

Eva Wiberg

rektor Göteborgs universitet, professor

Eva Åkesson

rektor Uppsala universitet, professor

Debattartikeln var publicerad i Svenska Dagbladet 2020-04-23